

Szekció

Erőszak 1956 előtt és után

Az erőszak felőli megközelítés jó ideje az egyik fontos nézőpontként van jelen a kultúra és történeti kutatásokban. Az erőszak fogalmába a klasszikus felosztás szerint a direkt erőszak mellett a strukturális és kulturális erőszak különböző megnyilvánulásai tartoznak. A szekció előadásai főként e két utóbbi, rejtett erőszak típus megjelenési formáit elemzik az 1950-70-es évek Magyarországon. A tervezett szekció előadásai interdiszciplináris megközelítésben vizsgálják a strukturális, az erőszakszervezetek intézményes keretei között testet öltő, illetve a napi sajtó nyelvhasználatában megjelenő verbális erőszak eseteit és annak változásait. Müller Rolf a belügyi és honvédségi karhatalom szervezeteit és alkalmazását mutatja be a hazai németiség ellen irányuló razziák, a kitelepítések, az iskolák államosítás és a kuláküldözés során. Jobst Ágnes előadásában az ötvenes évek sajtójában megjelenő verbális erőszak eszköztárát vizsgálja rámutatva a nyelvhasználat szerepére az egyes ellenségként kezelt társadalmi csoportok elleni állami fellépésben. Kiss Dávid előadásában a Munkásőrség mint erőszakszervezet a „belső ellenség” elleni fellépésben, valamint az Országos Karhatalmi Parancsnokság keretei között betöltött szerepéről és más erőszakszervezetekhez való kapcsolatairól esik szó.

Szervező

Tulipán Éva

Tulipán Éva a HM Hadtörténet Intézet és Múzeumban dolgozik kutató történészként. PhD fokozatát 2010-ben szerezte a PPKE-n. Kutatási területe az 1945 utáni magyar történelem, ezen belül különösen az 1956-os forradalom és szabadságharc története, illetve a leverését követő hivatalos emlékezetpolitika.

tulipan.eva@gmail.com

Előadások

Müller Rolf Karhatalmi múlt. Erőszakos szervezetek és terek, 1945–1956

Nemzetünk történelme iránt érdeklődést mutató és/vagy azt megélő honfitársaink leginkább az 1956-os szabadságharc és forradalom leverésében és megtorlásában tevékeny részt vállaló „pufajkásoknak” feleltetik meg a karhatalmistákat, sokan ide sorolják a hasonlóan rossz emlékű elődöket, a „kék ávosokat”, vagy az '56 utáni „rendteremtők” örököseit, a munkásőröket. A „karhatalom”, mint fogalom tehát összeforrt a kommunista diktatúra éveivel.

Előadásomban e kapcsolat első, a forradalomig tartó bő évtizedével foglalkozom. A fogalmi kérdések tisztázását követően a két jól elkülöníthető szervezettörténeti szakasz: a rendőri karhatalom évei (1945–1949), majd az azt követő államvédelmi időszak (1949–1956) jellemző formációit mutatom be, kitérve a harmadik szereplőre, a honvédségi segéderőre. A korszpecifikus karhatalmi szerepek számbavételekor a hazai németiség ellen irányuló razziákat, a kitelepítéseket, az iskolák államosítását és a kuláküldözést érintem.

Müller Rolf 1998 óta a Történeti Hivatal, majd 2003-tól a Jogutód Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára kutatója. 2007-ben szerzett történettudományi doktori (PhD) fokozatot. Kutatási területe a politikai rendőrség 1945 és 1990 közötti története, illetve a fényképek és az emlékezet kapcsolata.

muller@abtl.hu

Szekció

Erőszak

1956 előtt és után

'1956 és a szocializmus:
válság és újragondolás'
konferencia

Eger

2016. szeptember 8-10.

Elnök

Gyáni Gábor

Előadók

Jobst Ágnes

Kiss Dávid

Müller Rolf

Felkért hozzászóló

Tulipán Éva

Jobst Ágnes A nyelv mint fegyver. Verbális erőszak az MKP/MDP politikai diskurzusában

„A nyelv ragadozó: ha egyszer elszabadult, nehéz újra láncra verni.” Gracián y Morales 17. századi spanyol jezsuita atya, akitől e mondás származik, nem is gondolhatta, hogy említett tapasztalata csak gyenge előzménye a múlt századi erőszakhatalmak gyakorlatának.

A nyelvi erőszak olyan verbális viselkedésforma, melynek során a beszélő direkt vagy indirekt módon más személyt, vagy személyeket bántalmaz. A nyelvi agresszió fontos szerepet kap a politikai diskurzusban, éle ilyenkor a rivális politikai erők, adott esetben meghatározott társadalmi csoportok ellen irányul. A 20. század ötvenes éveinek politikai nyelvhasználata kapcsán egyetértés mutatkozik annak megállapításában, hogy a korszak politikai propagandája szélsőségesen militáns jelleget öltött. A nyilvános nyelvhasználat terén konstituálódott nyelvi agresszió szerepe túlmutatott a politikai diskurzus terén, és a gyűlöletbeszéd célkeresztjébe állított politikai erők és társadalmi csoportok fizikai kiiktatását készítette elő. Előadásomban korabeli Szabad Nép vezércikkek alapján vizsgálom a korszak nyelvi arzenálját.

Jobst Ágnes az Államvédelmi Szolgálatok Történeti Levéltárában könyvtárvezető. Doktori fokozatát 2007-ben szerezte nyelvtudományból az ELTÉ-n. Kutatási területe a nemzetközi állambiztonsági együttműködés keletnémet vonatkozásai, a sajtó- és propagandatörténet, médianyelv, valamint a művelődéstörténet női történeti és orvostörténeti aspektusai.

jobst@abtl.hu

Kiss Dávid A Munkásőrség mozgósítási tervei 1956 után

A Munkásőrséget, az MSZMP párhadseregét a forradalmat követően, 1957. január 29-én hozta létre az MSZMP IIB, kifejezetten a rendszer védelmére. A testületet először 1957. március 15-én, az ünnep "biztosítására" használták, ennek során más fegyveres szervekkel való együttműködését is kidolgozták. Lényeges momentum, hogy 1957-ben állították fel a karhatalmi parancsnokságokat megyei szinten, - amelyek nem voltak azonosak a forradalom után létrehozott karhatalommal - ezek a különböző fegyveres szervek együttműködését voltak hivatottak koordinálni 1961-ig egy esetleges nagyobb belső megmozdulás esetén, amikor ezeket megszüntették. Ezt követően teljesen átgondolták a mozgósítási terveket, ami több dologgal is összefüggésben volt. A nemzetközi katonapolitikai helyzet megváltozása következtében Magyarországra nagyobb szerep hárult a korábbiaknál a Varsói Szerződésen belül, ami az MN létszámának a növekedésével és technikai eszközeinek a fejlesztésével is járt. Ugyanakkor a rakétatechnika rohamos fejlődése miatt át kellett gondolni a mozgósítási terveket, ezen belül a Munkásőrségét is. Lényeges ugyanakkor kiemelni, hogy mindemellett 56 "szelleme" tovább élt ezekben a tervekben, hiszen 1975-ig egy esetlegesen kirobbanó háborúban a hátszágvédelemre nagyobb erőt terveztek be, mint amennyi a szovjetekkel támadó csapatok létszáma lett volna. Ezen belül a Munkásőrségre és a karhatalomra hárult volna az a feladat, hogy egy esetleges háborúban a belső rend fenntartását biztosítsák. Mindemellett meg kell említeni, hogy a "rendkívüli időszakra" rendkívüli jogszabályokat is életbe léptettek volna, a statáriális rendelkezés tervezete ráadásul erősen hasonlított a forradalmat követő elődjére.

Kiss Dávid a Veritas Történetkutató Intézetben dolgozik tudományos munkatársként. 2014-ben az ELTÉ-n szerzett doktori fokozatot történettudományból. Kutatási területe az 1945 utáni magyar történelem, különösen a Munkásőrség és az 1956 utáni megtorlás egyéb erőszakszervezeteinek története.

david.kiss@veritas.gov.hu